

Konuşma Becerisinin Geliştirilmesinde Yapay Zekânın Kullanımı

Bilal Ferhat Karadağ¹

Özet

Konuşma, iletişim kurarken duygu ve düşüncelerin karşı tarafa aktarılmasından daha fazlasıdır. Bu beceri aynı zamanda eleştirel düşünme, problem çözme, iş birliği ve sosyal etkileşim gibi üst düzey becerileri de bir bütün olarak bünyesinde barındırmaktadır. Ancak kalabalık sınıflar, zaman yetersizliği, ölçme ve değerlendirmenin güç olması ve seviye farklılıkları bu becerinin geliştirilmesini zorlaştıran etkenlerdir. Yapay zekâ, kişiselleştirilmiş öğrenme, anlık geri dönüt ve sürekli erişilebilir olma özellikleriyle bu zorlukların aşılmasında/üstesinden gelinmesinde öğretmenlere yardımcı olmaktadır. Öğrencilerin birebir takip edilmesi, yaşadıkları sorunlara yönelik kişiselleştirilmiş çözümler üretmesi, öğrenci konuşmalarının yönlendirilmesi ve derinleştirilmesi YZ ile sağlanabilir. Simülasyonlar, etkileşimli tartışma ortamları, yaratıcı düşünmeye olanak sağlayan soru-cevap etkinlikleri YZ aracılığıyla sanki sınıf ortamındaymış gibi gerçekleştirilebilir. Bununla beraber YZ araçlarının sahip olduğu ses tanıma özellikleri sayesinde sesletim, dil bilgisi, akıcılık ve tonlama gibi unsurlar farklı boyutlarda YZ ile takip edilerek anlık dönütler sunulabilir. Ayrıca öğrencilerin yargılanma kaygısından uzak bir ortamda konuşma pratikleri gerçekleştirmesine zemin hazırlanabilir. Böylece öğrencilerin kaygı düzeyleri düşürülerek stres yaşamadan deneyim elde etmeleri sağlanır. Bu noktada önemli olan YZ'nin öğretmenin yerini almamasına dikkat edilerek sadece konuşma öğretimini destekleyen ve süreci zenginleştiren bir araç olarak kullanılmasına çaba gösterilmesidir. Böylece YZ, planlama ve konuşma performanslarını değerlendirme sorumluluğu öğretmende olma şartıyla öğrencilerin akıcı, eleştirel ve yaratıcı konuşma becerilerini geliştirmelerine önemli katkılar sağlayabilir.

1 Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, ferhatkaradag58@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5301-2860>

1. Giriş

Günümüz dünyasında bireylerden beklenen temel yeterlikler sadece bilgiye sahip olmakla sınırlı değildir. Önemli olan sahip olunan bu bilgiyi etkili bir biçimde ifade edebilmek ve başkalarıyla da paylaşabilmektir. Ayrıca bu bilgiyle farklı ortamlarda ve farklı bağlamlarda anlamlı iletişimler kurabilmek de bireylerden beklenen bir yeterliktir. Bu bağlamda konuşma becerisinin rolü kişinin düşüncelerini ve duygularını tek bir biçimde ifade etmesi şeklinde klasik bir tanımla geçiştirilemeyecek düzeydedir. 21. yüzyılda etkili konuşma becerisi, bireylerin düşüncelerini, duygularını ve birikimlerini açık, anlaşılır, tutarlı ve dinleyiciye uygun bir biçimde aktarması ve bireyin hem sosyal hem de akademik hayattaki başarısını doğrudan etkileyen temel bir beceri olarak görülmektedir. Yani konuşma becerisi sadece doğru ve akıcı bir biçimde konuşma değil, problem çözme, eleştirel düşünme, iş birliği yapma ve sosyal etkileşim gibi üst düzey becerilerle iç içe bir görünüm sergilemektedir.

Türkçe öğretim programlarında konuşma becerisi önemli bir yer tutmasına rağmen uygulama boyutuna bakıldığında çeşitli zorluklar ve eksiklikler yaşandığı görülmektedir. Sınıflarda çoğunlukla öğretmen merkezli bir yaklaşım benimsenmekte ve öğrencilerin sınırlı katılımıyla dersler yürütülmektedir. Müfredatı uygulama kaygısı, zaman sorunu, kalabalık sınıflar ve ölçme-değerlendirme aşamasındaki problemler, öğrencilerin sözlü etkinliklere ulaşımını kısıtlamakta ve her öğrencinin aynı oranda konuşma fırsatı bulmasını güç hale getirmektedir. Oysa bireylerin konuşma becerisini geliştirebilmek için daha öğrenci merkezli, pratik yapmaya zemin hazırlayan, bireysel destek sunan ve daha esnek zamanlı öğrenme ortamlarına ihtiyaç vardır. Çünkü birey kendini kısıtlanmamış ve sınırlandırılmamış hissettiğinde gerçek performansını ortaya koyabilir. Bu süreçte geleneksel yöntemlerin ağırlığını azaltıp daha modern ve dijital ortamlardan faydalanmak öğrencilerin performansını artırmakla kalmayıp konuşmaya dair isteklerini de tetikleyecektir.

Eğitimde dijitalleşme çok katmanlı bir süreç olup her alanda olduğu gibi Türkçe alanında da öğretmenlere ve öğrencilere yeni olanaklar sunmaktadır. Özellikle konuşma becerisinde daha önce değinilen sınırları ve bariyerleri aşma konusunda bireylere farklı ortamlar ve bağlamlar hazırlayabilmektedir. Örneğin simülasyon yoluyla farklı bağlamlarda konuşma deneyimi sağlama, öğrencilerin kendi hızlarında öğrenmelerine fırsat sunma ve materyal sağlama gibi avantajları bulunmaktadır. Bununla beraber öğrenilen bilgilere erişimi kolaylaştırdığı için öğrencilerin tekrar yoluyla da kazandıklarını pekiştirebilmektedir. Özellikle son zamanlarda diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da yapay zekânın yükselişi, öğrencilere alternatif öğrenme ortamları ve deneyimler sunarak bu becerinin gelişiminde büyük kolaylıklar sağlayabilmektedir.

Yapay zekâ yapısı itibarıyla öğrenme süreçlerini destekleyen ve öğrencilere bireysel öğrenme fırsatı sunabilen bir konumdur. Bilgiyi sadece sunmakla kalmayıp bunun hangi durumlarda nasıl kullanılabileceğini anlatabilecek ve bireylere geri dönüt sunabilecek olanağa sahiptir. Konuşma becerisi açısından belki de en önemli özelliği, her an destek alınabilecek bir öğretmen gibi olmasıdır. Bu öğretmenle deneyim yaşamak kaygıyı azaltacağı gibi konuşma sürecinde öğrenciye destekleyici ve tamamlayıcı bir araç olabilir. Böylece hata yapma korkusundan uzaklaşan öğrenci başta belirtilen etkili iletişim kurma sürecini istenilen düzeyde gerçekleştirebilir ve tüm yaşam alanına bunu yansıtabilir. Önemli olan öğrenciye bu aracı konuşma sürecinde nasıl kullanabileceğini öğretmektir.

2. Konuşma Becerisinin Türkçe Öğretim Programındaki Yeri

2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı güncel olarak kullanılan programdır. Bu programda önceki programlara göre konuşma becerisinin ağırlığı artmış ve bu beceriye yönelik çıktı sayısı çoğalmıştır. Çünkü programda genel olarak öğrencilerin iletişim kurma becerilerinin geliştirilmesi üzerinde özellikle durulmuş ve bunun da tek boyuttan ziyade çoklu olarak gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca bu yaklaşımın, öğrencilere yalnızca bilgiye erişim olanağı sunmayı değil aynı zamanda bilginin yapılandırılması ve dönüştürülmesine yönelik yetkinlikler kazandırmayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Öğrenme çıktılarında yer alan süreç temelli bileşenler, konuşma becerisinin yalnızca teknik bir edim olarak ele alınamayacağını, bilişsel, duyuşsal ve sosyal boyutlarıyla bütüncül bir süreç niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu süreç, konuşmanın planlanması, yapılandırılması, sunulması, değerlendirilmesi ve öz değerlendirilmesi gibi aşamalardan oluşmaktadır. Öğrencilerin söz alma ve söz verme, soru sorma, beden dili ve ses kullanımını etkili biçimde gerçekleştirme, çoklu ortam araçlarından yararlanarak sunum yapma gibi temel konuşma becerilerini edinmelerinin yanı sıra eleştirel düşünme, yaratıcı anlatım, problem çözme, karşılaştırma, sınıflandırma ve değerlendirme gibi üst düzey bilişsel becerilerinin geliştirilmesi de hedeflenmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin konuşmalarını söz varlığı, açık ve örtük anlatımlar ile düşünceleri geliştirme yolları açısından zenginleştirmeleri beklenmektedir (Talancı ve Yüksel, 2025).

Programda konuşma becerisinin geliştirilebilmesi için serbest konuşma, güdümlü konuşma, katılımlı konuşma, empati kurma, yaratıcı konuşma, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma, hafızada tutma tekniği, tartışma, ikna edici konuşma ve eleştirel konuşma yöntem ve teknikleri önerilmiştir. Bu yöntem ve tekniklerin ise Kademeli Sorumluluk Aktarım Modeli ile öğretimi üzerinde durulmuştur. Yani öncelikle öğretmenlerin ilgili yöntem ve tekniği öğrenciye

tanıtması ve örnek sunum yapması, ikinci basamakta bunu öğrencilerle beraber tekrar gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Üçüncü basamakta artık öğrencilerin bu yöntem ve tekniği akranlarıyla uygulaması istenirken son aşamada ise öğrencilerin bireysel olarak performans sergilemesi vurgulanmaktadır. Böylece konuşma becerisinde öğretmenin rol model olup öğrencilerine ideal konuşma şeklini göstermesi gerekmektedir. Çünkü “başarılı konuşur olma ve konuşmalar yapabilmek için gerekenlerden biri de öğrenme ve öğretme süreçlerinde çeşitli konuşma yöntem ve tekniğini işe koşturmak.” (Doğan ve Sinan, 2024). İyi uygulama örnekleriyle karşılaşan öğrenci, gerçekleştirdiği gözlemlerden sonra kendisi de bireysel uygulamayla bu becerisini gerçekleştirebilecek ve istenilen düzeye çıkabilecektir. Programda önerilen yöntem ve tekniklerle öğrencilerden beklenen nihai hedef de bu olmaktadır.

3. Konuşma Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar

Konuşma becerisi, diğer becerilere göre daha bireysel ve göz önünde performans sergilemeyi gerektiren bir yapıda olduğu için kendine özgü sorunları da bulunmaktadır. Bu sorunların çoğunluğu bireylerin özelliklerinden kaynaklanacağı gibi konuşma becerisinin yerine getirilmesi gereken çeşitli kriterlerinden de etkilenmektedir. Konuşma becerisinin çeşitli bileşenlerinin olması, bireylerin bunların hepsini yerine getirmesini bazen zorlaştırabilmektedir. Bununla beraber bireylerin küçük yaştan itibaren içerisinde büyüdüğü çevrenin yapısı onların konuşma becerilerini şekillendirmektedir. Genellikle derslerde hep aynı öğrencilerin söz hakkı alıp konuşması, hata yapma kaygısı, akademik konuşma ile günlük konuşma dilinin birbirinden farklı olması ve ölçme-değerlendirme güçlükleri bu sorunların bazılarıdır.

Konuşma derslerinde genellikle her öğrenci eşit düzeyde katılım göstermemektedir. Çünkü her öğrenci aynı düzeyde özgüven sahibi, diksiyon ve akıcı konuşmaya sahip olmayabilir. Ayrıca bireylerin konuşmaya karar verebilmesi onların iletişim kurma isteğiyle doğru orantılıdır. Sürekli iletişim kurma isteği yüksek olan öğrenciler her soruda veya konuda tekrar tekrar söz hakkı almaya çalışırken iletişim kurma isteği düşük olan öğrenciler ise sessiz kalma eğilimindedir. Macintyre vd. (1998) iletişim kurma isteğinin, iletişim kaygısı ve bireysel olarak algılanan yeterlik tarafından belirlendiğini, resmiyet düzeyi, dinleyici sayısı ve değerlendirilme baskısı gibi bağlamsal özelliklere bağlı olarak bu isteğin dalgalandığını ifade etmektedir. Bu durumun da sınıf etkileşimlerinde neden sürekli aynı öğrencilerin konuştuğunu açıklamaya yardımcı olduğunu vurgulamaktadır. Hata yapma korkusu ise bu sorunu daha da derinleştirmektedir.

Öğrenciler çoğu zaman hata yapmayı ilgili alandaki yetersizlikle ilişkilendirdikleri için konuşma becerisinin gelişimindeki en büyük itici güç olan denemeye yani pratik yapmaya yönelik gönülsüz davranabilirler. Hatta yeterlik düzeyleri iyi olsa bile çoğunlukla kaçınma veya asgari katılım yoluna gitmektedirler. Le Thi Mai (2019) çekingenlik, dil bilgisi/telaffuz hatası yapma endişesi ve akranların alay etme ihtimalinin konuşmayı engelleyen temel etmenler arasında yer aldığını belirtmektedir. Özellikle öğretmenler tarafından destekleyici bir sınıf ikliminin oluşturulmaması, verilen geri bildirimlerin öğrenciyi bıktırabilecek düzeyde olması ve tehdit algısının sürekli yüksek düzeyde bulunması öğrencilerin hata yapma korkusunu artırarak ileride zor düzeltilebilecek bir duruma getirmektedir. Ayrıca öğretmenin uygun bir rol model davranışı sergilemeyerek öğrencilerinden sürecin erken aşamalarından itibaren mükemmele yakın bir konuşma performansı beklemesi bu durumu daha da zorlaştırmaktadır. Öğrencilerin günlük konuşma dilini sınıfa taşıması veya ağız özelliklerini bırakamaması da hata yapma kaygılarını derinleştirmektedir.

Bireyler günlük hayatlarında çoğu zaman akademik bir dil tercih etmemektedirler. Bunun yerine daha esnek ve kurallardan uzak bir konuşma gerçekleştirmekte ve dil kurallarının belirli bir bölümüne uymamaktadırlar. Bu durum çok normal olmakla birlikte bazı öğrenciler günlük hayatlarında kullandıkları bu konuşma dilinden çoğu zaman sıyrılamamakta ve sınıf ortamına taşımaktadırlar. Oysa okul ortamında öğrencilerden beklenen, standart konuşma dilini kullanması ve mümkün olduğu kadar ağız özelliklerini konuşmasına yansıtmasıdır. Öğrencilerden beklenen bu performans haliyle akademik ya da resmî sözlü anlatım gerektiren durumlarda onları zorlamaktadır. Bunun temel nedeni, gündelik konuşma ile sunum yapma, tartışmaya katılma ya da bir konuyu yapılandırarak anlatma gibi akademik konuşma türlerinin farklı kurallara ve beklentilere sahip olmasıdır. Cushing (2021) dünya genelindeki eğitim ortamlarında öğrencilerden genellikle standart bir konuşma dili kullanmaları ve konuşmalarında bölgesel ya da ağız/diyalekt özelliklerini en aza indirmelerinin beklendiğini ifade etmektedir. Curzan vd. (2023) bu durumun standart dışı dil geçmişiye sahip öğrencileri marjinalleştirebildiğini, sınıf içi katılımı azalttığını ve dilsel önyargıları yeniden ürettiğini belirtmektedir.

Sürecin farklı bir boyutu olan ölçme-değerlendirme ise bu tabloyu biraz daha karmaşık hale getirmektedir. Çünkü konuşma becerisi, takip edilmesi zor, çok katmanlı ve bulunduğu bağlama göre değişen bir yapıdadır. Dolayısıyla ölçülmesi ve değerlendirilmesi zorlayıcı olabilmekte ayrıca kullanılan yöntemler güvenilirlik açısından problem oluşturabilmektedir. Çünkü konuşma becerisi doğası gereği spontane gelişebilmekte ve kişisel özelliklere göre farklılaşabilmektedir. Bundan dolayı öğretmenin her öğrenciyi aynı şekilde değerlendirmesi zorlaşmakta ve bu durum ise onu farklı yöntem-tekniklerdeki

performanslara göre kriter belirleme yoluna itebilmektedir. Crosthwaite vd. (2015) kullanılan yöntemlerin (örneğin ders sonu uygulamaları, bütüncül puanlama) güvenilirlik sorunları yarattığını ve monolog şeklinde görevlere ağırlık verilmesinin ise etkileşimsel ve karşılıklı konuşmayı geri plana iterek geçerliği zayıflattığını vurgulamaktadır.

4. Yapay Zekânın Çözüm Olanakları

Yapay zekâ artık bireylerin baş ucu kaynağına dönüşmüş durumdadır. İnsanlar en basitten en karmaşığa kadar sorularını yapay zekâyâ iletmekte ve çoğu zaman onun dönütlerine göre hareket etmektedir. “Neredeyse insanlığın yeni bir organı haline gelmiştir.” tanımı yapılsa büyük bir çoğunluk bunu kabul edecektir. Çünkü sorunların çözümünde büyük kolaylıklar sağlamak ve insanların zamanlarını daha verimli kullanmalarına zemin hazırlamaktadır. Haliyle çözüm odaklı bir sistemin eğitim dünyasına vereceği katkılar da büyük olacaktır. Yapay zekânın özellikle konuşma becerisinin geliştirilmesi sürecinde kullanımı hem öğrenci hem de öğretmen açısından çeşitli olanaklar sunabilir. Örneğin yapay zekânın sahip olduğu özellikler sayesinde kişiselleştirilmiş öğrenme sağlanabilir. Bununla beraber anlık dönüt sunması ve 7/24 erişilebilir olması da öğrencinin konuşma becerisini geliştirmesine katkıda bulunabilir.

Kişiselleştirilmiş öğrenme öğrencilerin başarı düzeylerini artıran etkenlerden biridir. Bireye özgü sunulan öğrenme modeli ve ortamları sayesinde öğrenciler kendi anlama düzeylerine ve hızlarına göre öğrenmelerini gerçekleştirebilmektedir. Böylece yeterli zamana ve fırsata sahip olabilmektedirler. Yapay zekâ sistemleri de öğrencinin bilgi düzeyini ve davranış biçimlerini modelleyerek içeriği, öğretim sırasını ve sunulan destekleri buna göre uyarlayabilmektedir. Yapılan araştırmalar, akıllı öğretim sistemlerini kullanan öğrencilerin çoğu zaman geleneksel öğretim gören akranlarından daha yüksek performans sergilediğini, bunun da yapay zekâ destekli kişiselleştirmenin öğrenme çıktıları üzerindeki olumlu etkisiyle tutarlı olduğunu göstermektedir (Crompton & Burke, 2023, Guo vd., 2024). Dolayısıyla konuşma becerisi bağlamında düşünüldüğünde yapay zekânın, hep aynı öğrencilerin konuşması, seviye farklılıkları ve çekingen öğrencilerin geri planda kalması gibi sorunları çözebilecek donanımı bulunmaktadır. Kişiselleştirilmiş öğrenme bağlamında yapay zekâ, öğrencinin dil gelişim düzeyine, cevap verme biçimine ve kendini ifade edebileceği sözcük hazinesine göre iletişimi ve etkileşimi uyarlayabilmektedir. Örneğin kısa ve yüzeysel yanıtlar veren öğrenciye YZ daha açık uçlu ve derinleştirmesine sorular sorarak konuşma süresini ve içeriğini artırmayı sağlayabilir. Bununla beraber görüşlerini paylaşmakta zorlanan öğrenciye düşüncelerini gerekçelendirebilmesi için farklı sorular yöneltebilir veya yönlendirebilir. Böylece YZ öğrencinin verdiği cevapları takip ederek ona soracağı soruları kademeli olarak güncelleyebilir. Bu

sayede konuşma etkinlikleri tekdüze olmaktan çıkarılıp öğrencilerin gelişim düzeylerine göre dinamik olarak her seferinde yeniden yapılandırılabilir.

YZ aracılığıyla gerçekleştirilen kişiselleştirilmiş öğrenme etkinlikleri özellikle çekingen öğrenciler açısından büyük fırsatlar barındırmaktadır. Sınıf ortamında arkadaşlarından veya öğretmeninden çekinen öğrenciler YZ ile bireysel etkileşime girdiğinde hata yapma kaygıları daha düşük olmaktadır. Çünkü bu ortamda olumsuz bir eleştiri ve yargıya maruz kalmayacaklarının farkındadırlar. Zaten öğrenciler de YZ ortamlarını yargılayıcı olmayan, kendilerine güven duyana kadar tekrar tekrar pratik yapmalarına olanak tanıyan ortamlar olarak tanımlamaktadır (Wang, 2025). Haliyle bu ortam onları iletişime daha açık ve öz güvenli hale getirmektedir. Böylece konuşma pratiklerinde artış meydana gelirken süreç içerisinde konuşma becerilerini geliştirebilmek için daha fazla imkana kavuşabilmektedirler. Bununla beraber YZ konuşma becerisinde herhangi bir sorun yaşamayan öğrencinin konuşmasını daha da zenginleştirebilir. Onu yönlendirerek karmaşık düşünce yapılarını kavrayabilir veya karşıt görüş bildirme ve örneklendirme gibi üst düzey becerilere yönelik soru üretebilir. Fakat hem çekingen öğrencinin hem de ileri düzeyde ifade becerisine sahip olan öğrencinin konuşma becerisinin gelişebilmesi somut yönlendirmelerle mümkün olmaktadır. Örneğin öğrenci bir konuşma etkinliğinde kısa bir cevap bildirirse YZ şu şekilde derinleştirme soruları yöneltebilir: “Bu düşünceni biraz daha açabilir misin?” ya da “Bu görüşünü destekleyebilecek herhangi bir örnek verebilir misin?”. Böylece öğrenciler kendi düşüncelerini derinleştirip daha nitelikli cevaplar verebilirler.

Kişiselleştirme asla YZ'nin öğrencinin yerine cevap vermesi ya da onun yerine düşünmesi gibi algılanmamalıdır. Burada vurgulanan esas nokta, YZ'nin öğrencinin söylediğini veya söylemek istediğini geliştirmesine yardımcı olmasıdır. Yani etkileşimli bir ortam oluşturarak konuşmayı öğrenciden devralmak yerine onun söylediklerini derinleştirmeye ve çeşitlendirmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla bu araçlar öğrencilerin söylediklerini otomatik olarak tamamlayan veya onun yerine metinler üreten sistemler olarak etiketlenilmemelidir. YZ'nin buradaki görevi öğrenciye hazır yanıt sunmak yerine kendi düşüncesi üzerinde düşünüp bu düşüncüyü detaylandırabilmesini sağlamaktır.

YZ'nin konuşma eğitimi sürecinde sağladığı en önemli çözüm olanaklarından biri de zamana ve duruma göre geri dönüt sunabilmesidir. Konuşma eğitimi sürecinde kalabalık sınıflar ve zaman problemi öğretmenin her öğrenciye eşit derecede dönüt vermesini engellemekte ve onların gelişimini takip etmeyi zorlaştırmaktadır. Bu durum da sunulan dönütlerin yüzeysel kalmasına ve öğrenci konuşmalarının hangi yönlerinin güçlü hangi yönlerinin ise geliştirilmeye açık olduğunun net şekilde görülebilmesine engel olmaktadır.

En önemlisi ise öğretmen süreç değerlendirmesi yapamayıp sadece sonuç değerlendirmesine odaklandığında öğrenci, üzerinde baskı hissedip hata yapma kaygısı taşıyabilmektedir. Bu durum da onun konuşma motivasyonunu olumsuz etkileyebilir. Oysa YZ, doğal dil işleme, konuşma tanıma ve derin öğrenme tekniklerini kullanarak biçimbirimsel ve sözdizimsel hataları ve telaffuz sorunlarını tespit edebilmekte, konuşma sırasında ya da hemen sonrasında anlık düzeltme ve öneriler sunabilmektedir (Suman vd. 2025). SMART-Learn gibi sistemler, okuma ve konuşma sırasında zaman uyumsuzluklarını ve özne-yüklem uyumsuzluklarını gerçek zamanlı olarak algılamakta ayrıca öğrencinin yeterlik düzeyine göre uyarılama yapmaktadır (Sharakhmetova vd., 2025). Bunlara ek olarak YZ, konuşmalardaki cümle uzunluğu, sözcük tekrarları ve konu çeşitliliği hakkında da geri bildirimler sunmaktadır. Ses, ton ve vurgu gibi bileşenlerde öğrencilere dönüt verebilecek potansiyelindedir. Haliyle konuşma eğitimi bağlamında öğrencilere YZ aracılığıyla anlık dönütler sunmak hem onların konuşmalarını çok boyutlu geliştirmelerine hem de hata yapma kaygılarını azaltmalarına katkıda bulunabilir. Önemli olan bu noktada öğrencilere yargılayıcı ve sert dönütler verilmesinin önüne geçilerek daha açıklayıcı ve teşvik edici cümleler ifade edilmesini sağlamaktır. Zaten araştırmalar da bu tür uyarlanabilir ve boylamsal yapay zekâ dönütünün öz düzenleme becerilerini, öğrenci özerkliğini ve daha verimli dil gelişimini desteklediğini göstermektedir (Al Fraidan, 2024; Mohebbi, 2025; Ramazonova, 2025).

Türkçe derslerinde dört temel becerinin dengeli bir şekilde geliştirilmesi hedeflense de çoğu zaman okuma ve yazma becerilerine daha fazla zaman ayrılabilir. Konuşma becerisi etkinliklerinin gerçekleştirildiği durumlarda ise her öğrencinin aynı derecede söz alması mümkün olmayabilir. Bu durum da konuşma pratiğinin düzensiz ve sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Fakat YZ'nin sunduğu potansiyel ile bu sınırlar aşılabilmekte ve sürekli erişim olanağıyla öğrencilerin sözlü becerilerini geliştirme fırsatları olabilmektedir. Çünkü çevrim içi platformlara, sanal ortamlara ve sohbet botlarına entegre edilen YZ araçları, öğretim erişimini sınıf saatlerinin ötesine taşıyabilmektedir (Crompton & Burke, 2023; Göksel ve Bozkurt, 2019). Böylece öğrenciler konuşma becerilerini geliştirebilmek için ders saatleriyle sınırlı kalmayıp okul dışında da pratik yapabilirler. Sürekli erişim olanağı sayesinde konuşma uygulamalarını zamana yayarak tekrar ve pekiştirme etkinliklerinden faydalanabilirler. Bu sayede öğrenciler kendi performanslarını gözden geçirerek konuşma esnasındaki güçlü ve zayıf yönlerini tespit edebilirler. Tespitleri doğrultusunda ise kendilerini geliştirerek düşüncelerini daha iyi organize edip uygun sözcükleri daha rahat seçebilirler. Bunları cümlelerine yansıtıp konuşma becerisinde önemli olan akıcılık ve diksiyonu istenilen seviyeye yükseltebilirler. Özellikle tartışma, münazara ve sözlü sunumlardan önce YZ ile

fikir alışverişinde bulunarak düşüncelerini yapılandırabilirler. Söyleyeceklerini netleştirip uygulama öncesinde denemeler gerçekleştirerek ifade biçimlerini geliştirebilirler.

YZ, konuşma sürecinde sürekli erişim imkânı sayesinde çok faydalı olanaklara sahip olup etkileşimli bir öğrenme ortamı sunsa da öğretmenin rehberliğinin yerini almamalıdır. YZ, öğrenciyi destekleyen, düşüncelerini toparlayabilmesini sağlayan ve konuşma pratiği yapılabilen bir araç olarak düşünülmelidir. Öğrencinin gelişiminin takibi ve öğrenme düzeyinin kontrolü öğretmen sorumluluğunda olmalıdır. Bu sayede yanlış öğrenmelerin önüne geçilebilir ve öğretmen-öğrenci etkileşimi kurulabilir. Bunlara dikkat edilmediği takdirde, öğretmen süreçten dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. YZ, öğrenme sürecini destekleyen ve çeşitlendiren yapısından uzaklaşarak yönlendirici ve belirleyici bir konuma ulaşabilir. Öğretmen, planlama, yönlendirme ve değerlendirme yaparken bu durumları göz önünde bulundurmalıdır.

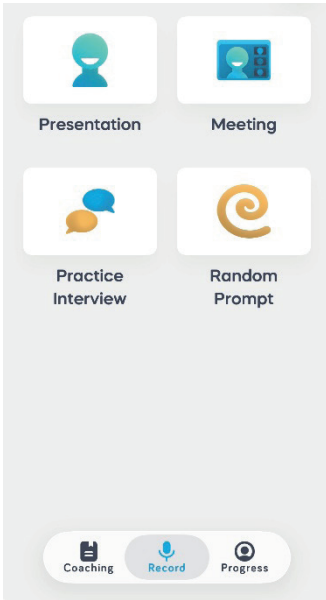
5. Yapay Zekânın Türkçe Derslerinde Kullanım Alanları ve Konuşma Becerisine Katkıları

Türkçe öğretiminde önemli olan teknolojinin derslerde nasıl bir işlev üstlendiği ve konuşma becerisinin geliştirilmesinde öğretmenlere/öğrencilere nasıl katkılar sunduğudur. Dolayısıyla Türkçe derslerinde hangi YZ araçlarının olduğunu sıralamaktan çok bu araçların nasıl kullanılacağını ve hangi durumlarda işe yarayacağını belirlemek daha önemlidir. Özellikle konuşma etkinliklerinde YZ'nin nasıl bir rol üstleneceğinin netleştirilmesi, öğretmenin rehberliğini hangi alanlarda sürdüreceğini belirlemesi ve YZ ile konuşmanın hangi bileşenlerine yönelik uygulamalar gerçekleştirilebileceği üzerinde durmak gerekmektedir. Konuşma etkinlikleri özelinde bakıldığında başarı, anlamlı iletişime ve özgün dil kullanımına odaklanan bilinçli uygulamalarda yatmaktadır. Etkinliklerde YZ kullanılırken Maarif Modeli'ne dikkat ederek konuşma becerisinde öncelenen unsurların geliştirilmesine ağırlık verilmelidir. Yani öğrencilerin konuşma süreçlerinde bağlam oluşturmaya, diyalogları başlatabilmesine, eleştirel konuşmayı sağlayacak uygulamalara gidilmesine, yaratıcı konuşmayı sağlayacak etkinliklere ve geri bildirim alabilmelerine yönelik aktivitelere YZ aracılığıyla yer vermek gerekmektedir.

5.1. Konuşma Simülasyonları

Simülasyonlar gerçek ortama çok benzer şekilde bir deneyim sunma özelliğine sahiptir. Bu özelliğinden faydalanarak öğrencilere doğal bağlamlar oluşturulabilir. Örneğin sohbet robotu uygulamaları ve sanal diyalog sistemleri de dahil olmak üzere konuşma yapay zekâ araçları, gerçekçi ve duruma uygun iletişim senaryolarını simüle etmek için etkili çözümler olarak ortaya

çıkmıştır (Barry, 2019; Haleem vd., 2022). YZ araçlarının aynı özelliklerinden faydalanılarak sınıf içerisinde geleneksel yöntemlere göre konuşmak zorunda kalan öğrencilere belirli bir durum simüle edilerek konuşma şansı verilebilir. Böylece klasikleşmiş şekilde öğrenciden bir konu hakkında konuşmasını beklemek yerine gerçek yaşam deneyimlerine uygun, anlamlı diyaloglar üreten ve bağlama göre sözcük seçebilen bir öğrenci profili oluşturulabilir. Bunu oluşturabilmek için öğrencilere hedefe uygun görevler vermek gerekmektedir. Örneğin bir mülakat gerçekleştirilmesi, bir münazaraya katılması veya bir konuda ikna edici konuşma yapması istenebilir. YZ bu noktada öğrencinin iletişimini sürdürebilmesi için mülakat yapılan kişi, münazaranın karşı grubu veya öğrenciyi dinleyen ve soru soran bir katılımcı rolünü üstlenebilir.

Speeko isimli YZ aracı konuşma simülasyonlarının gerçekleştirilmesinde başvurabilecek bir eğitim uygulamasıdır. Speeko'nun kullanıcı arayüzü üç ana bileşenden oluşmaktadır: Koçluk, Kayıt ve İlerleme. Koçluk sekmesi, ayrıntılı eğitim uygulamalarına ve bazı günlük etkinliklere olanak tanımaktadır. Kayıt sekmesi, öğrencilerin verilen simüle edilmiş durumlarda pratik yapmalarını ve geri bildirim almalarını sağlar. İlerleme modülü ise bilgilendirici öğrenme analizlerini gerçekleştirmektedir. Speeko'nun kayıt sekmesinde sunum, rastgele konuşma, görüşme ve toplantı seçenekleri bulunmaktadır. Tam da bu özelliklerinden faydalanılarak yukarıda değinilen hususlara göre öğrencilerin pratik yapması sağlanabilir. Örneğin görüşme sekmesine tıklanarak öğrencinin YZ ile

konuşması gerçekleştirilebilir veya toplantı seçeneğinden faydalanılarak öğrencinin bir topluluk önünde ikna edici konuşma yapmasına zemin oluşturulabilir.

Konuşma becerisinde bağlamın net olması, konuşmanın amacının ve yönünün belirlenmesi açısından çok önemlidir. YZ ile gerçekleştirilecek uygulamalar öğrencilerin bağlamı netleştirerek konuşmasını sağlayacaktır. Çünkü bu tür simülasyonlar, öğrencilerin konuşmalarını sadece dilsel doğruluk açısından incelemektedir. Buna ek olarak öğrencinin konuşmasını hedef kitle ve iletişim ortamına göre de yapılandırmasını sağlamaktadır. Böylece geleneksel sınıf uygulamalarının aksine öğrencilerin konuşmaları gerçek birer yaşam deneyimine dönüştürülebilir.

5.2. Etkileşimli Konuşma Becerisini Geliştirme

YZ, üzerinde durulan konuya ve gerçekleştirilen konuşmalara göre diyalog üretme ve muhatabına dönüt verme özelliklerine sahiptir. Konuşma becerisinin sadece tek yönlü sözlü anlatım olmadığı düşünüldüğünde, öğrencilerin karşılıklı etkileşim, soru-yanıt ilişkisi, karşı görüş geliştirme ve söz alma veya söz sürdürme gibi unsurları YZ aracılığıyla gerçekleştirme imkanları bulunmaktadır. Bu araçlar öğrencilerin cümlelerine göre tepkide bulunup konuşmayı sürdürebilir veya farklı bir soru sorarak karşı görüş geliştirebilir. Bu yolla kurulacak etkileşimler sayesinde öğrenciler anlık düşünüp cevap üretme veya farklı sözcükler kullanma potansiyellerini artırabilirler. Dahası, işlev odaklı tasarımlar YZ etkileşimini sınıf içi söylemle açık biçimde ilişkilendirebilir. Örneğin “YZ + Akran” modeli kapsamında öğrenciler önce YZ aracılığıyla diyalog görevlerini tamamlayıp ardından sınıf içinde rol oynama ya da grup tartışmasına geçerek anlam müzakeresini ve akıcılığı derinleştirebilir (Jingyi & Nasri, 2025). Düşünce yapısını derinleştirebilen öğrenci, YZ ile etkileşimi sırasında söylediklerini gerekçelendirebilir ve açıklama yapması gereken yerlerde kendisini ifade edebilir. Bu sayede dinleyiciye göre konuşarak etkileşim düzeyini yükseltebilir. Daha önce değinildiği gibi önemli olan YZ aracının öğrencinin yerine uzun konuşmalar oluşturması değil, öğrencinin bu konuşmayı gerçekleştirmesi ve sürdürmesi için onu teşvik eden sorular sormasıdır.

Özellikle ChatGPT gibi araçlar öğrencilerin etkileşimli konuşma becerisini geliştirebilmede önemlidir. Sahip olduğu sözlü iletişim özelliği sayesinde öğrencinin söylediklerini dinleyerek anında dönüt verebilir ve onu yeni diyaloglara yönlendirebilir. Aşağıda ChatGPT ile bir birey arasında geçen konuşma örnek olarak sunulmuştur:

YZ: *Okullarda cep telefonu kullanımının tamamen yasaklanması gerektiğini düşünüyor musun? Neden?*

Öğrenci: *Bence yasaklanmamalı çünkü bazen ders için gerekli oluyor.*

YZ: *“Ders için gerekli oluyor” ifaden biraz genel kaldı. Bu düşünceni somut bir örnekle açıklar mısın?*

Öğrenci: *Mesela araştırma yaparken ya da sözlük kullanırken işe yarıyor.*

YZ: *Bu örnekler önemli. Sence bu kullanım biçimi her derste gerekli midir; yoksa belirli durumlarda mı sınırlı olmalıdır?*

Öğrenci: *Bence sadece bazı durumlarda kullanılmalı.*

YZ: Bazı öğretmenler cep telefonlarının dikkat dağıttığını ve öğrencilerin derse odaklanmasını zorlaştırdığını düşünüyor. Bu görüşe nasıl yanıt verirsin?

Öğrenci: Evet dikkat dağıtabilir ama öğretmen kontrol ederse sorun olmaz.

YZ: “Öğretmen kontrol ederse” diyorsun. Bu kontrol nasıl sağlanabilir? Somut bir öneri sunabilir misin?

Öğrenci: Öğretmenin sadece izin verdiği zamanlarda kullanılmasına izin verebilir.

YZ: Görüşünü daha ikna edici hâle getirmek için bir sonuç cümlesi kurar mısın? Bu konudaki genel tutumunu bir-iki cümleyle özetlemeni istiyorum.

Örnekte görüleceği üzere YZ öğrencinin konuşmasına göre ona farklı sorular sormuş ve görüşlerini derinleştirmesini istemiştir. Bunu yaparken öğrenci yerine fikir üretmemiş, onu söylediklerini somutlaştırmaya ve gerekçelendirmeye yönlendirmiştir. Ayrıca karşı görüş sunarak etkileşimli konuşmaya bir tartışma boyutu kazandırmıştır. Böylece daha önce de değinildiği gibi öğrencinin yerini almamış aksine onu konuşmaya teşvik ederek süreci sürdürebilmesi için destek sağlamıştır.

5.3. Eleştirel Konuşmayı Tetikleme

Bireylerin konuşma becerisinde zorlanmalarının temel nedenlerinden biri ya konuya nereden başlayacaklarını bilememeleri ya da düşüncelerini organize edip mantıklı bir sırayla aktaramamasıdır. Bunun için bazen karşı tarafın konuşmayı başlatmasını beklerken bazen de konuşmaktan vazgeçmektedir. Dolayısıyla sessiz kalmak veya karşı tarafın fikirlerini ifade etmesine daha çok izin vermek o kişinin eleştirel düşünebilmesini ve konuşabilmesini zorlaştırmaktadır. Özellikle genç bireylerde bu durum kendisini daha sık göstermektedir. Henüz eleştirel düşünme potansiyelinin tamamını kullanamayan öğrenciler fikirlerini ifade etmekte veya karşı tarafın görüşüne katılmama noktasında bariyerlerle karşılaşabilmektedir. YZ bu noktada devreye girerek öğrencilerin kendilerini ifade edebilmelerini sağlayabilir. Üretken yapay zekâ, öğrencilerin katılımını ve bilişsel gelişimini kolaylaştıracak çok sayıda örnek olay incelemesi ve senaryo oluşturabilir. Bu yaklaşım, öğrenciler arasında eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirme potansiyeli taşımaktadır. Dahası, öğrencilerin teorik bilgilerini gerçek dünya sorunlarına çözüm üretebilmeleri için gerekli yetkinliklerle donatarak pratik uygulamaya dönüştürmelerine yardımcı olabilir (Oovi et al., 2023).

YZ, öğrencilere çelişkili görüşler sunarak bunlar üzerinde düşünmelerine zemin hazırlayabilir. Ayrıca çeşitli problem durumlarını örnek olarak sunup bunları nasıl çözebilecekleri konusunda fikirlerini sorabilir. Burada önemli olan ilgili YZ aracına doğru komutu verip öğrenciyi yönlendirebilmektir. Genellikle insanlar güncel konular hakkında fikirlerini sunmayı ve tartışmayı daha çok gerçekleştirirler. YZ de öğrencilere güncel bir toplumsal gelişmeyle ilgili iki farklı görüş sunup bunlardan birini savunurken diğerini eleştirmesini isteyebilir. Ek olarak bireyin günlük hayatta savunduğu bir konuda karşı görüşü benimseyerek kendi görüşünü sorgulaması da sağlanabilir. Bu türden yaptırılacak uygulamalar öğrencilerin eleştirel düşünme yeteneğini geliştirerek eleştirel konuşma becerisiyle bütünleştirebilir. Bu sayede öğrenci, sadece kurallara uygun konuşmaya odaklanmak yerine kendi özgün fikirlerini de etkili bir şekilde aktarabilir.

Tartışmayı başlatabilmek ve öğrencilerin eleştirel konuşmalarını sağlayabilmek için Windows işletim sistemine sahip bilgisayarlarda yer alan Copilot Voice aracından faydalanılabilir. Öğrenciler için erişim kolaylığı da düşünüldüğünde onların eleştirel konuşma becerilerini geliştirebilmeleri için uygun bir yapay zekâ aracıdır. Sesli görüşme yoluyla öğrencilerin kullanabileceği bu araçla her türlü konu konuşulabilir ve öğrencinin eleştirel düşünebilmesi için dönütler, veriler ya da sorular iletilebilir. Böylece başkalarıyla gerçekleştirdiğinde kaygı duymasına neden olabilecek bir eleştirel konuşma, Copilot Voice aracılığıyla daha rahat ve eğlenceli hale getirilebilir. Hata yapma kaygısını üzerinden atan öğrenci rahat düşünebilir ve yargılanma gerginliği yaşamadığı için de düşüncelerini yapay zekâyâ daha kolay iletir.

5.4. Süreç Takibi ve Gelişim İzleme

Konuşma becerisinin geliştirilmesinde en önemli unsurlardan biri öğrencilere verilecek geri bildirimdir. Hangi etkinlik yapılırsa yapılsın veya hangi yönlendirmeler gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin öğrencilerin gelişimleri takip edilmiyor, hataları düzeltilmiyor veya doğruları pekiştirilmiyorsa sürecin verimli geçmesi beklenemez. Çünkü öğrenci neyi doğru yaptığı veya neyi doğru yapması gerektiğine yönelik bir dönüt alamazsa kendisini boşlukta hisseder ve gelişim gösteremez. Bundan dolayı öğrenciyi takip etmek, hatalarını belirtip neleri düzeltmesi gerektiğini açıklamak, konuşmasını daha iyi nasıl gerçekleştirebileceğini anlatmak konuşma becerisinin gelişimi açısından son derece önemlidir. Fakat daha önce de değinildiği gibi özellikle kalabalık sınıflarda ve geleneksel yöntemlerle işlenen derslerde her bir öğrencinin gelişimini birebir takip etmek son derece zordur. 40 kişilik bir sınıfta öğretmenin her öğrenciyle aynı düzeyde ilgilenmesi ve her birine özel geri dönüt sunması çok fazla zaman isteyen ve yorucu bir süreçtir. Dolayısıyla öğrencileri yakından takip edip

onların gelişimlerini kayıt altına alabilecek YZ araçlarına bu noktada ihtiyaç vardır. YZ araçları öğrencilerin konuşma performanslarına yönelik ayrıntılı ve anında dönüt sunabilecek potansiyele sahiptir. Dewantara vd. (2024) YZ araçlarının telaffuz, dil bilgisi ve cümle doğruluğu üzerine otomatik geri bildirim sunduğunu, konuşma tanıma araçlarının fonem düzeyinde yanlış telaffuzları tespit edip gerçek zamanlı düzeltici geri bildirim sağladığını ve düşük kaygılı tekrar pratiğine imkân verdiğini belirtmektedir.

YZ araçları süreç takibinde öğrencilerin cümle uzunluklarını, akıcı konuşmalarını, diksiyonlarını, sözcük çeşitliliklerini, tutarlılıklarını ve ifadelerini gerekçelendirme biçimlerini takip ederek gelişimlerini kaydedebilir. Bu noktaları takip ederken eksik veya hatalı bulunduğu yerlerde öğrencilere geri dönütler sunabilir. Böylece öğrenciler eksikliklerini görerek bunlar üzerine pratik yapmaya devam edebilirler. Öğrencinin portfolyosunu oluşturma noktasında öğretmene destek olarak hangi noktalarda gelişim göstermesi gerektiğini bir arşiv haline getirebilir. Fakat bu noktada bu araçlara sonsuz bir güven duymak doğru değildir. Çünkü ne kadar yardımcı olurlarsa olsunlar YZ araçları da hata yapabilir ve öğrenciyi yanlış yönlendirebilir. Doğal olarak öğretmen bu araçları birer asistan olarak görmeli ve son kararı her zaman kendisi vermelidir.

5.5. Drama ile Yaratıcı Konuşmayı Teşvik Etme

Konuşma derslerinde öğrencilerden beklenen bir diğer unsur ise yaratıcı konuşabilmesidir. “Birey özgün düşüncelerini, başkalarının düşüncelerinden hareketle geliştirdiği yeni fikirleri, bir konunun farklı boyutlarına ilişkin çıkarımlarını dolayısıyla yaratıcı düşüncelerini konuşma becerisi yoluyla ifade edebilir” (Başkan ve Mutlu, s. 160). Öğrencilerin fikirlerini açıkça ifade edebilmesi ve başkalarının fikirlerinden hareketle yeni fikirler geliştirebilmesi için uygun ortamlar sağlanması gerekmektedir. Bununla beraber yaratıcı konuşmanın gerçekleşebilmesi için öğrencilere uygun yöntem ve tekniklere de ihtiyaç duyulmaktadır. Drama ve rol oynama, yaratıcı konuşmanın gerçekleştirilebilmesi için en uygun yöntem ve teknikler olarak ön plana çıkmaktadır. Çünkü bu yöntemler öğrencilerin empati yapabilmesine, farklı bakış açılarını dile getirebilmelerine, yaratıcı ve doğaçlama konuşabilmelerine olanak tanımaktadır.

YZ, sahip olduğu sanal ortam ve sanal karakterlerle drama ve rol oynama etkinliklerini destekleyerek yaratıcı konuşma ortamları oluşturabilir. Öğrencilerin başka bir rol üstlenmesi ve farklı bakış açılarını dile getirme becerisini geliştirebilir. Özellikle çekingen öğrenciler, başka bir role bürünecekleri ve sanki başka birinin yerine konuşuyormuş gibi hareket edecekleri için daha yaratıcı konuşabilirler. YZ, öğrencilere farklı bir rol, kişilik, karakter, meslek ya

da sosyal statü tanımlayabilir ve ondan bu role ilişkin konuşmasını isteyebilir. Böylece öğrenciler belirli metinleri seslendirip düşünebilecekleri gibi doğaçlama ve yaratıcı da konuşabilirler. Ek olarak bu türden rol tanımlamaları, öğrencilerin duygu aktarımlarını kolaylaştıracağı gibi bağlama uygun olarak kime nasıl hitap edileceğini de öğretebilir. Bu sayede konuşma becerisinin gelişimi sadece dil gelişimiyle sınırlı kalmayıp sosyal boyutta da desteklenebilir.

YZ, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre bir drama metni oluşturabilir ve bu metni onların yaratıcı konuşabilmesi için düzenleyebilir. Bununla beraber doğaçlama yapılabilmesi için konu başlıkları önererek öğrencilere geçici rol tanımlamaları gerçekleştirebilir. Öğrenciler veya öğretmenler de bu verilerden yola çıkarak dramaları sergileyebilir. Hatta bu dramaları çevrim içi ortama aktararak deneyimlerini kalıcı hale getirmek için Synthesia ve Character.ai gibi araçlardan faydalanabilirler. Bu araçlarda yer alan avatar ve karakterleri kendileri seslendirerek birer video oluşturabilirler. Ünlü karakterlerden faydalanabilecekleri gibi karakterlerin özelliklerine uygun yeni avatarlar da seçebilirler. Böylece dramanın konusuna uygun yaratıcı konuşma metinleri oluşturabilirler.

6. Sonuç

Konuşma, küçüklükten itibaren bireylerin toplumla etkileşime geçebilmesini sağlayan en önemli beceridir. Bireyler bu beceri sayesinde günlük ve akademik iletişimlerini gerçekleştirerek ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Özellikle örgün öğretim sürecinde üzerinde durulması ve yanlış öğrenmelerinin önüne geçilerek geliştirilmesi gereken bir beceridir. Fakat kalabalık sınıf ortamları ve müfredatın işleniş biçimi bazen bu beceriye yeteri kadar önem verilmesini engelleyebilmektedir. Haliyle bu becerinin geliştirilmesinde öğretmene yardımcı olacak ve süreçte öğrenciyi yakından takip edecek başka araç gereçlere de ihtiyaç duyulmaktadır. YZ, bu yönüyle konuşma becerisinde kullanılacak bir teknolojik araç olarak ön plana çıkmaktadır.

YZ, konuşma becerisinin geliştirilmesi sürecinde öğrencinin gelişimini takip edip ona anında geri dönütler verebilir. Böylece öğrenci her an başvurabileceği ve faydalanabileceği bir rehber edinmiş olur. Sürekli pratik yapıp eksik olduğu noktaları tamamlayarak hızlı bir gelişim gösterebilir. Çünkü YZ öğrenciler için her an erişilebilir ve zaman fark etmeksizin günün herhangi bir saatinde ulaşılabilir konumdadır. Önemli olan bu rehberlikten nasıl faydalanılacağını ve hangi komutların verileceğini bilmektir. Bu süreçte öğrencileri tamamen YZ'ye yönlendirmek yerine onlara planlı ve aşamalı olarak YZ'den nasıl faydalanabileceklerini aktarmak gerekmektedir. Yani öğrenciler için başlangıç ve bitişte söz sahibi olması gereken YZ değil öğretmendir. Öğretmenler

öğrencilerini YZ'yi nasıl kullanacakları ve hangi hususlara dikkat etmeleri gerektiği konusunda aydınlatmalıdır. Böylece öğrenciler dağınık bir şekilde değil de sistemli bir biçimde bu kaynaktan faydalanabilirler.

YZ aracılığıyla öğrencilerin akıcılık, vurgu, tonlama ve diksiyon takipleri gerçekleştirilebilir. Bununla beraber, sözcük hazineleri zenginleştirilerek eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri geliştirilebilir. Herhangi bir konuşma yöntem ve tekniği kullanılarak öğrencinin yanında sanki öğretmeni ve sınıf arkadaşları varmış gibi gerçekçi ortamlar simüle edilebilir. Teknolojinin ışık hızıyla geliştiği ve değiştiği günümüz dünyasında, öğrencilerin bu araçlardan faydalandırılması ve konuşmalarının takip edilmesi şüphesiz hem zaman hem de ekonomi açısından topluma fayda sağlayacaktır. Bireyler okulun fiziksel boyutuyla sınırlı kalmayıp okulu evine taşıyabilecektir. Burada önemli olan daha önce de değinildiği gibi son karar verenin öğretmen olması ve öğrencinin gelişimine kendisinin karar vermesidir. Bu şekilde YZ'nin tüm özelliklerinden faydalanılabileceği gibi hata yapabileceği gerçeği de göz önünde bulundurulur.

Etkinlik-1

Etkinlik Adı: YZ ile Tartışma Atölyesi

Etkinliği Amacı: Öğrencilerin görüşlerini açık bir şekilde bildirmesi ve bu görüşlerini gerekçelendirmesi. Zıt bakış açılarına karşı yanıt vermeleri. Konuşmalarını bir bütünlük içinde oluşturmaları.

Düzey: 8. Sınıf

Süre: 40 Dakika

Uygulama Süreci

Öğretmen, hazırlık aşamasında öğrencilerin dikkatini çekmek ve onları güdülemek için süreci bir soruyla başlatır: “Liselere Giriş Sınavı kaldırılmalı mıdır?”

Öğrencilere kısa bir süre verilerek hangi görüşü desteklediklerine, hangisini desteklemediklerine karar vermeleri istenir. Ön bilgileri harekete geçirilerek sürece dair zihinlerinde bir taslak oluşturmaları sağlanır.

Öğrenciler görüşlerine karar verip sürece hazır hale geldikten sonra YZ ile etkileşim aşaması başlatılır. Bu noktada YZ aracına, süreci sağlıklı bir şekilde yürütecek ve konunun ilerlemesini sağlayacak geçerli komutu girmek çok önemlidir. Bunun için öğretmen destek sağlayarak ilgili araca şu komut girilir:

“Ben sınav kaldırılmamalı görüşünü savunacağım. Sen de bana bu görüşe zıt olabilecek sorular sor. Düşüncelerimi ve konuşmalarımı derinleştirmemi sağla.

Bunu yaparken benim yerime konuşmalar üretme. Sadece cevaplarıma göre yeni sorular sor.”

Yukarıdaki komut ile YZ'nin rolü netleştirilir ve sınırları çizilir. Böylece ilgili araç öğrencinin yerine konuşmalar üretmez ve fikirler geliştirmez. Sadece düşünceleri ve konuşmaları derinleştirmeyi sağlayan sorular üretir. Örnek sorular şu şekilde olabilir:

- Neden böyle düşünüyorsun? Bunun için önemli bir gerekçe sunabilir misin?
- Bu söylediklerin için somut bir örnek sunabilir misin?
- Sen sınav kaldırılmamalı diyorsun. Peki sınavın öğrenciler üzerinde stres oluşturduğunu savunan kişilere nasıl cevap verirsin?
- İnsanları ikna etmek için hangi noktayı vurgulamak istersin?

Bu süreçte öğrenci en az beş veya altı tur şeklinde YZ ile konuşur ve düşüncelerini genişletir. Karşı görüşlere cevap vererek düşüncelerini yeniden yapılandırır. Böylelikle karşılıklı etkileşim halinde tartışma ortamı sürdürülür.

Daha sonra YZ öğrenciden tüm konuşmasını dikkate alarak görüşlerini toparlamasını ve özetlemesini ister. Tüm öğrenciler süreçlerini tamamladıktan sonra gönüllü öğrenciler konuşmalarını sınıfla paylaşır. YZ süreç dışında bırakılarak öğretmen ve öğrenciler gerçekleştirilen deneyimi değerlendirirler. Bu sayede öğrencilerin YZ ile yaşadıkları deneyimi gerçek ortama da taşınmaları sağlanır.

Değerlendirme

Öğretmen süreci gözlemleyerek öğrencilerin YZ ile etkileşimi yönlendirir. Ayrıca ilgili aracın öğrencilerin yerine konuşmadığından veya cümleler

üretmediğinden emin olur. Daha sonra öğrencilerin performansını çeşitli kriterleri göz önünde bulundurarak değerlendirir. Burada değerlendirmeyi kendisi yapabileceği gibi akran değerlendirmesinden de faydalanabilir. Değerlendirme için aşağıdaki rubrik kullanılır:

Ölçüt	1	2	3	4	Alınan Puan
Görüşün Açıklığı	Belirsiz	Kısmen açık	Net	Çok net	
Gerekçe Sunma	Yok	Zayıf	Yeterli	Güçlü	
Zıt Görüşe Yanıt	Yok	Yüzeysel	Mantıklı	İkna edici	
Konuşmayı Özetleme	Özet yok	Kısmen	Yeterli	Çok iyi	

Kaynakça

- Al Fraidan, A. A. (2024). The enhanced adaptive PPP model: A novel framework for revolutionizing test-taking strategies in language assessment. *Forum for Linguistic Studies*, 7(1), 298-312. <https://doi.org/10.30564/fls.v7i1.7918>
- Başkan, Y. ve Mutlu H. H. (2025). Yaratıcı konuşma stratejisinin öğrencilerin yaratıcı konuşmalarına yansımaları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 13(1), 159-178. <https://doi.org/10.16916/aded.1540739>
- Barry, S. (2019). The role of video and text chat in a virtual classroom: How technology impacts community. In J. Yoon & P. Semingson (Eds.) *Educational technology and resources for synchronous learning in higher education* (pp. 173-187). IGI Global Scientific Publishing.
- Crompton, H., & Burke, D. (2023). Artificial intelligence in higher education: The state of the field. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 20(22), 1-22. <https://doi.org/10.1186/s41239-023-00392-8>
- Crosthwaite, P. R., Bailey, D.R., & Meeker, A. (2015). Assessing in-class participation for EFL: considerations of effectiveness and fairness for different learning styles. *Language Testing in Asia*, 5(9), 1-19. <https://doi.org/10.1186/s40468-015-0017-1>
- Curzan, A. Queen, R. M., VanEyck, E., & Weissler, R. E. (2023). Language standardization & linguistic subordination. *Daedalus*, 152(3), 18-35. https://doi.org/10.1162/daed_a_02015
- Cushing, I. (2021). ‘Say it like the Queen’: The standard language ideology and language policy making in English primary schools. *Language, Culture and Curriculum*, 34(3), 321-336. <https://doi.org/10.1080/07908318.2020.1840578>
- Dewantara, K. A. K., Laksana, I. P. Y., & Saraswati, N. P. R. T. A. K. H. (2024). A systematic review of AI-powered tools in English language learning for vocational students. *International Journal of Natural Science and Engineering*, 8(3), 201-214. <https://doi.org/10.23887/ijnse.v9i2.101889>
- Doğan, F. N., & Sinan, A. T. (2024). Konuşma yöntem ve teknikleri bakımından Türkçe ders kitapları. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 12(2), 38-56. Doi: 10.29228/ijlet.1462832
- Göksel, N., & Bozkurt, A. (2019). Artificial intelligence in education: Current insights and future perspectives. In S. Sisman-Ugur, & G. Kurubacak (Eds.), *Handbook of Research on Learning in the Age of Transhumanism* (pp. 224-236). Hershey, PA: IGI Global.
- Guo, S., Zheng, Y., & Zhai, X. (2024). Artificial intelligence in education research during 2013–2023: A review based on bibliometric analysis. *Education and Information Technologies*, 29, 16387-16409. <https://doi.org/10.1007/s10639-024-12491-8>
- Haleem, A., Javaid, M., & Singh, R. P. (2022). An era of ChatGPT as a significant futuristic support tool: A study on features, abilities, and challenges.

- BenchCouncil Transactions on Benchmarks, Standards and Evaluations*, 2(4), 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.tbench.2023.100089>
- Jingyi, S., & Nasri, N. M. (2025). Enhancing English speaking motivation among Chinese university students: The role of immediate feedback in AI-driven chatbots. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 14(2), 710–726. <http://dx.doi.org/10.6007/IJARPED/v14-i2/25239>
- Le Thi, M. (2019). An investigation into factors that hinder the participation of university students in English speaking lessons. *IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS)*, 24(4), 84-94. DOI: 10.9790/0837-2404068494
- Macintyre, P. D., Clément, R., Dörnyei, Z., & Noels, K. A. (1998), Conceptualizing willingness to communicate in a L2: A situational model of L2 confidence and affiliation. *The Modern Language Journal*, 82, 545-562. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.1998.tb05543.x>
- Mohebbi, A. (2025). Enabling learner independence and self-regulation in language education using AI tools: A systematic review. *Cogent Education*, 12(1), 1-18. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2433814>
- Ooi, K. B., Tan, G. W. H., Al-Emran, M., Al-Sharafi, M. A., Capatina, A., Chakraborty, A., ... Wong, L. W. (2025). The potential of generative artificial intelligence across disciplines: Perspectives and future directions. *Journal of Computer Information Systems*, 65(1), 76-107. <https://doi.org/10.1080/08874417.2023.2261010>
- Ramazonova, F. A. (2025). Self-assessment and peer-assessment of language learning. *Current Research Journal Of Pedagogics*, 6(5), 18-21. <https://doi.org/10.37547/pedagogics-crjp-06-05-04>
- Sharakhmetova, M., Zakirova, U., Mirzaeva, M., Gafarova, L., G'aniyeva, M., & Nurmaxmatov, L. (2025). Real-time morphosyntactic feedback in language learning applications with AI integration. *2025 International Conference on Next Generation Computing Systems (ICNGCS)*, 1-10. <https://doi.org/10.1109/icngcs64900.2025.11182926>
- Suman. T, Rajesh. P, Santhosh. M, & Sudharsan. G. (2025). AI-based language learning platform. *The International Journal of Research and Innovation in Applied Science (IJRIAS)*, 10(10), 1294-1302. <https://doi.org/10.51584/IJRIAS.2025.10100000113>
- Talancı, S. Ş. ve Yüksel, E. Ş. (2025). 2024 Ortaokul Türkçe dersi öğretim programındaki konuşma öğrenme çıktılarının 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki görünüşleri. *Baskent University Journal of Education*, 12(Özel Sayı), 1-15.
- Wang, Y. (2025). Reducing anxiety, promoting enjoyment and enhancing overall English proficiency: The impact of AI-assisted language learning in Chinese EFL contexts. *British Educational Research Journal*. <https://doi.org/10.1002/berj.4187>